

Abdylla ibn Omaryň kyssasyny bilýäñizmi?

Category: Kitapcy,Sözler,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Abdylla ibn Omaryň kyssasyny bilýäñizmi? ABDYLLA IBN OMARYŇ KYSSASНЫ BILÝÄÑIZMI?

Ikinji halyf Omaryň (r.) özünden soň ogly Abdyllany halyf bellemegi teklip edenlerinde, kes-kelläm garşylyk bildirendigi we şeýle diýendigi aýdylýar:

“Omaryň maşgalasyndan bu iş üçin biriniň gurban bolandygy bes. Muhammet ymmatynyň işlerini Jenaby-Allahyň maşgalamyzdan birinden hasap soramagy ýeterlik. Men bu iş üçin nebsimi we özümi agyr kynçylyklara saldym, maşgala agzalarymy we tanyş-bilişlerimi birgiden zatlardan binesip goýdum. Hernä şonda-da bu işden günäsiz we ejirsiz halas bolubilsem, başga armanym ýok!”

Şol günlerden biziň günlerimize çenli yüzlerce ýyl geçdi. Wezipeli orunlar, çinler, derejeler, gymmatbahaly öýler we awtoulaglar, ýokary statusly hormatly atlar... göz gamaşdyryar. Ýagdaý şeýle bolansoň, Hezreti Omar (r.a) aýtmyşlaýyn, «gurbanlar» köpeldi, soňra olar yzly-yzyna häkimiýet kürsülerine talaş etmäge başladylar. Munuň bilenem çäklenmän kakalaryny, ogullaryny, agalaryny, daýylaryny, doganlaryny, ýegenlerini şol kürsülere oturtdylar.

Gürrüni gidýän bu “gurbanlary” häzirlikçe bir gapdala goýup, şu ýazgynyň ýazylmagyna sebäp bolan kişi bilen sözümize dowam edeliň: Abdylla ibn Omar.

Taryhy çeşmeler 610-njy ýylда dünýä inen Abdyllanyň kakasynyň ýokarda-da aýdyşymyz ýaly Omar ibn Hattabdygyny, ýagny, ikinji halyf Omardygyny habar berýär. Abdylla kakasyna eýerip, çagaka musulman bolupdyr we Hendek söweşinden başlap muslimanlar bilen birlikde gylyç sallap, birnäçe harby ýörişe gatnaşypdyr. Abdyllanyň juda baý adam bolandygy aýdylýar. Onuň guly Nafi bu barada şeýle diýipdir: «Bir günde 30.000 dirhem hudaýýoly

paýlaýardy, soňra bir aýlap ýeke lukma etem iýmezdi.» Şol sanda onuň diýseň dindar we takwa adam bolandygy, dini meseleler bilenem meşgullanandygy taryhy çeşmelerde aýdylýar. Mysal üçin, ol iň köp fetwa beren ýedi adamyň biridir. Şeýlede iň köp hadys rowaýat eden ikinji adam Abdylladır. Onuň rowaýat eden hadyslarynyň sany 2 müň 630-a ýetýär.

Bilnişi ýaly, pygamberimiz (s.a.w) bakyýete göç edenden soň yslam taryhynda ilkinji agzalalyklar we dawa-jenjeller döräp başlaýar, üçünji halyf Osmanyň (r.a) musulmanlaryň elinden şehit edilmegi netijesinde bu bölünüşikler ýetjek derejesine ýetip dynýar. Ine, şol döwürde Abdylla hiç tarapa-da goşulyşman, «bitarap» bolup galmagy makul bilýär. Ol halyf Alynyňam (r.a), Mugawyýanyňam tarapyny tutmandyr. Bolmanda belli bir wagta çenli. Soñunda Abdylla Mugawyá-da, hatda Ýezide-de tabynlygyny bildirýär. Şol sanda käbir çeşmeleriň habar bermegine görä, halyf Alynyň Şama häkim bolmak baradaky teklibindenem yüz dönderýär. Yzyndan Jemel we Syffyn söweşlerine-de gatnaşmaýar. Şol ýowuz ýyllar ortaça alanda günde yüzlerce musulmanyň musulmanlar tarapyndan öldürilen ýyllary. Gynansak-da, soňam ýagdaý onçakly üýtgap durmandyr. Onlarça ýyllap häkimiyet dawasyna giren musulmanlar biribirlerini öldürmäge dowam edipdir.

Mälim bolşy ýaly, halyf Aly-da “musulmanlaryň” elinden şehit bolýar, emma ony öldürmegi makul bilen harijiler hem-ä Alyny, hemem Mugawyýany küpure düşmekde aýyplapdyrlar. Döwür diýseň çetin, sanjyly we ganly geçipdir. Ine, şol wagtam Abdylla Mugawyýanyň halyflygyny kabul edýär, bu ýagdaý ýigrimi ýyllap dowam edýär. Mugawyá ölmänkä ogly Ýezidi haluf bellemek isleyär, käbir çeşmeler munuň üçin onuň ýedi ýyllap jan edendigini aýdýar. Şol ýyllarda Abdylla üsti dawaly halyflyk teklibine gyzgyn seretmeýär, hatda yüz öwürüyär. Emma Mugawyýanyň ölümü we Ýezidiň halyf bolmagy, «ymmatyňam» muny umuman kabul etmegi (!) bilen Abdylla Ýezide tabynlygyny bildirýär we bu tabynlygyndan hiç wagt dänmeýär.

• ABDULLA IBN OMAR BARADA YENE BIR TÄSIN HADYSA

Ýezidiň döwründe Harre gandöküşligi bolup geçýär, Medine gabawa alynýar, şäher üç günläp talanýar, ýüzlerce adam gylyçdan geçirilýär. Abdylla şonda-da tabynlygyny bozmaýar. Gaýtam öz maşgala agzalaryna şuny ündeýär:

“Tabynlygyňzy bozaymaň, döwlet ýolbaşçysyna garşıy çyksaňyz hyýanat edersiňiz, hariji bolarsyňyz. Olaryň bolsa kyýamat günü ýagdaýy wehim boljakdyr.”

Abdylla ibn Omar baradaky ýene bir täsin hadysa bolsa, Hezreti Alynyň ogly Hüseýin babatda eýelän pozisiýasy bilen baglanyşyklydyr. Mälim bolşy ýaly, Hüseýin Ýezide tabyn bolmandyr we özünü çagyran kufelileriň çakylygy bilen ýola çykypdyr. Edil şol wagtlaram Abdyllanyň Hüseýine ýalbar-ýakar edendigi, ýola çykmaزlygy üçin töwella edendigi aýdylýar. Abdyllanyň pikiriçe, pygamberimiz (s.a.w) dünýä we ahyret saýlawynda ahyreti saýlap aldy, Hüseýiniň paýyna düşenem –babasynyň ýolundan ýöremek, dünýä işlerinden el çekmek bolmalydy. Galyberse-de, Abdyllanyň Kerbela meßelesinde Hüseýini tankyt edendigi we şeýle diýendigi rowaýat edilýär:

“Hüseýin huruç arkaly bizden kän ýokarda bolmagy başardy, emma ömrüniň haky üçin kakasynyň we doganynyň düşen ýagdaýyndan, pitneden we adamlaryň ol iki mübarek ynsany terk etmesinden ders alan bolsady, ýaşan ömründe herekere geçmän, adamlaryň goşulyşan ýaraşygyna onuň goşulmagy gerekdi. Çünki, köpçüligiň gelen umumy pikiri has haýyrlydyr.”

Şol sanda, Abdylla Kerbela pajgasynadan soñ dörän dartgynly ýagdaýlardan we musulmanlaryň umumy ahwalyndan ynjalyksyzlanypdyr. Bir gezek yrakly biri Ibn Omardan yhram eşigindäki adamyň siňegi öldürmeginiň günädigini ýa-da däldigini soranda, ol: “Şu yraklylara seretseňizlää! Hezreti Pygamberiň (s.a.w) gyzynyň oglunu öldürdikleri halda siňek öldürmäniň günäsini soraýarlar. Eýse Resulalla: «Ol ikisi (Hasan we Hüseýin) meniň bu dünýädäki iki reýhanymdyr” diýmänmidi» diýip, jogap beripdir.

Abdylla şeýle diýenem bolsa, Mugawyýa bilen başlan emewiler

hanedanlygyna bolan tabynlygyndan ölüänçä el çekmändir. Şuñuň bilen baglanyşyklylykda Abdylla ibn Zubeýre barada aýdan sözleri-de diýseň oýlandyryjydyr. Abdylla ibn Zubeýr (r.a) Hüseýin bilen birlikde Ýezide-de tabyn bolman, on ýyla golaý wagt emewi halyflygyna garşy söweşen we öz halyflygyny yylan eden belli şahsdyr. Abdylla ibn Zubeýr ahyrsoňy Abdylmälík ibn Merwanyň döwründe öldürilýär, başy kesilýär we jesedi aýaklaryndan asylyp goýulýar. Atdaşy bu gözgyny halda asylyp goýlansoň, Ibn Omar onuň ýanyna gelipdir, zaryn-zaryn aglapdyr. Emma oniň ýalançy pana gereginden artyk üns berendigini, «pitnä sebäpkär bolandygyny» aýdýar, yzyndanam «ýöne Abdylla ymmatyň şerlisi-de däldir» diýipdir.

Ibn Omar segsen ýaşap aradan çykýar. Käbir rowaýatlar onuň ölümünde «musulman» serkerde Hajjaç ibn Ýusubyň eliniň bardygyny, onuň janyna kast edilendigini aýdýar.

Eýsem, Abdyllanyň ökünen we ölüm ýasssygynda ýatyrka pušeýmanlyk bildiren zady boldumyka? Hawa, meselem, ol Hajjaja garşy söweşmändigi üçin ahmyr edýändigini aýdypdyr, birem sözünüň üstüne Aly ibn Ebu Talyby goşýar: Ala garşy hetden aşanlaryn garşysyna söweşmändigi üçin puşman edýändigini aýdypdyr.

Aýdyn TONGA.

Odatv.com, 04.09.2020

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Taryhy makalalar